

БОРБЕ ТРИФУНОВИЋ (Београд)

ПЕСМА НАД ПЕСМАМА У ПРЕВОДУ ИЛИ У РЕДАКЦИЈИ
КОНСТАНТИНА ФИЛОСОФА (КОСТЕНЕЧКОГ)

Приређујући за штампу Константина Философа (Костенечког) превод Тумачења Песме над песмама од Теодорита Кирског, нисмо се могли, имајући у виду целину издања, опширније задржати на самом преводу Песме.¹ Пошто нам се од четири Теодоритова слова Тумачења сачувало у Константиновом преводу само прво, сада можемо пратити текст прве главе и првих шест стихова друге главе Песме над песмама.

Већина стихова дошла је до нас преписана у целини: I, 4; I, 6; I, 7; I, 8; I, 9; I, 10; I, 13; I, 14; I, 15; I, 16; II, 1; II, 4; II, 5; II, 6. Неколико стихова може се саставити од полустихова који се провлаче кроз препис: I, 2; I, 3; I, 5; I, 11; I, 12; II, 3. Непотпун облик имају само три стиха. Тако у првом полустиху првога стиха I главе после да цаваует² ме нема сада текста који одговара грчком ἀπὸ φιλημάτων στόματος αὐτοῦ.²

Други полустих другог стиха II главе не налази се у препису — οὕτως ἢ πλησίον μου ἀνὰ μέσον τῶν θυγατέρων. У другом полустиху истог стиха иза ба(а)сѣ сѣсѣ твон нема одговарајућег ἐπὲρ οἶνον. Трећи полустих трећег стиха II главе (ἐν τῇ σκιά αὐτοῦ ἐλεθύμῃσα καὶ ἐκάθισα) не налазимо у садашњем препису. Следећи, четврти полустих нема — ἐν λάσφυρί μου.

Поређења грчког текста и српског преписа показују да Константинов превод Песме верно прати изворник. Само је у првом полустиху четвртога стиха II главе εἰς οἶνον доста слободно преведено са кѣ агг(ε)лѣм.

Да ли је Константин за Тумачење преводио Песму или је преузимао већ постојећи превод? Традиција Песме у српској књижевности није била толико жива. Станоје Станојевић и Душан Глумац, који су у готово свим српским споменицима тражили наводе из Светога писма, нигде

¹ Ђ. Трифуновић. Тумачење Песме над песмама од Теодорита Кирског у преводу Константина Философа. — В: Зборник за славистику Матице српске. II. Нови Сад, 1972.

² Грчки текст наводимо према издању — Septuaginta. Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes edidit Alfred Rahlfs. Vol. II. Württembergische Bibelanstalt. Stuttgart, 1965.

не налазе ниједан цитат из Песме.³ Познат нам је само један српски препис Песме над песмама.⁴ Судајући према наслову и почетним редовима списка, види се да је Песма схватана као „тајно писаније“: „Соломон песнем песни. телеснаја глаголет соломон вса. тајно же јест писаније. и все ка ино сказанију зрит“.

Прва два стиха из одеског преписа, чиме сада једино располажемо, блиска су одговарајућим стиховима Песме у Тумачењу. Први полустих првога стиха три пута се понавља и као да открива трагове преводилачке радионице: „Целуј ме целованијем уст твојих. целуј ме целованијем от уст твојих. целуј ме целованијем уст својих. блази сасци твоји паче вина“. И други стих из одеског рукописа сличан је истом стиху у Тумачењу: „и воња риз твојих паче всех аромат. мира изливајуштеје се име твоје. сего ради јуније вазљубише те“. Именица „риз“ уместо муръ (према грчком *μύρον*) вероватно је преписивачка грешка. Особен је однос *нстыцнк'шеє се* према „излијавшеје се“ (у одеском). У спису Сказаније изјављено о писмених Константин управо цитира други полустих другога стиха I главе: *мур'но оуханіє нстыцнк'шеє се нме твоє*.⁵ Константин, дакле, муро слободно синонимски развија у — *мур'но оуханіє*. То је, и иначе, био обичај средњовековних писаца — да библијске књиге више наводе по сећању него непосредним преписивањем. Имајући пред собом, за сада, само карактеристичну једнакост глагола *нстыцнк'шеє се*, можемо претпоставити да Константин припада и превод саме Песме над песмама у Тумачењу Теодорита Кирског. Или, Константин је могао, у духу својих погледа на редиговање књига, само да „исправи“ већ постојећи превод Песме.

У препису манастира Никољца код Бијелог Поља из двадесетих-седамдесетих година XVI в. данас нам је позната само прва књига Тумачења. Константин је, свакако, превео и остале три књиге. Тако се, значи, у Константиновом преводу Тумачења појавио и читав Константинов превод или само редакција постојећег превода Песме над песмама.⁶

³ С. Станојевић, Д. Глумац. Св. писмо у нашим старим споменицима. Београд, СКА, 1932 — в. на крају књиге Статистички преглед цитата из Св. писма.

⁴ Препис, на који нам је скренула пажњу Биљана Стипчевић, налази се у Одеској државној библиотеци. До копије преписа нисмо успели да дођемо и после неколико покушаја. Библиографска белешка о рукопису: Е. Г. Королькова, Ж. Н. Кравченко. Славянские рукописи нерусского происхождения Одесской государственной научной библиотеки имени А. М. Горького (Библиографические заметки). — Изв. Нар. библиотека и Библиотеката на Соф. државен унив., т. III (IX), 1963, с. 35.

⁵ И. В. Ягичъ. Разсужденія южнославянской и русской старины о церковно-славянскомъ языкѣ. — В: Изслѣдованія по русскому языку ОРЯС ИАН, 1. СПб., 1885—1895. с. 412. У Сказанију се наводи из Песме и II, 14; VI, 15 (с. 485).

⁶ А. Горски и К. Невоструевъ запазили су да је текст Песме над песмама у руском преводу пуне Библије XV и XVI в. изучен из Тумачења Песме над песмама од Филона Карпатијског, који је био познат у Русији још у XIV в. Традиција Песме у старој српској књижевности још увек иам није толико позната, да бисмо могли тако нешто претпостављати и за Константинов превод. Видети А. Горскій, К. Невоструевъ. Описание славянскихъ рукописей Московской синодальной библиотеки. Отдѣлъ первый. М., 1855. с. 74—76.

- I, 1 ДА ЦВЛОУЕТ' МЕ (3286).
I, 1 БЛ(А)СЪ СЪСЦЪ ТВОИ (3286).
I, 2 И ВОИА МУРЪ ТВОИХ ПАЧЕ ВСЕХ ННЕХЪ АРОМАФЪ. +(3286).
I, 2 МУРО НСТЫЦНВ'ШЕЕ СЕ НМЕ ТВОЕ (3286).
I, 2 СЕГО РАДН ЮНІЕ ВЪЗЛЮБЫШЕ ТЕ (3286).
I, 3 ПРНКАТКОШ(Е) СЕ ВЪ СЛЪД' Т(Е)БЕ. ВЪ ВОЮ МУРА ТВОЕ(Г)О ТЪКОУЩЕ (3286—329а).
I, 3 ВЪВЕД[Е] МЕ Ц(А)РЬ ВЪ КЛЪТЬ СВОЮ (329а).
I, 3 ВЪЗРАДОУЕМ' СЕ И ВЪЗВЕ(Е)САИМ' СЕ О Т(Е)БЕ. ВЪЗЛЮБИМ СЪСЦЪ ТВОИ ПАЧЕ ВНИА (329а).
I, 4 И ПОЧРЬНЕВ'ШІИ ЕС'МЪ АЗЪ И ДОБРАА ДЫШИ ИЕР(ОУ)С(А)Л(Н)М(О)ВА. ІАКО СЕЛЕНІЕ КУДАР'СКО. ІАКО КОЖА СОЛМОНА (329а).
I, 5 НЕ ЗРЫТЕ МЕНЕ ІАКО АЗЪ ЕС'МЪ ПОЧРЬНЕВ'ШІА. ІАКО ПРЪЗРЕ МЕ СЛ(Ь)Н(Ь)ЩЕ +(329а).
I, 5 С(Ы)Н(О)ВЕ МАТ(Е)РЕ МОЕЕ РАТЬ СЪТВОРИШЕ ВЪ М(Ь)НЪ (329б).
I, 5 ПОЛОЖИШЕ М[Н] БЛЮСТЕЛ'НИЦЪ ВЪ ВНОГРАДЪ. ВНОГРАД[А] МОЕГО НЕ СЪХРАНИХЪ (329б).
I, 6 ВЪЗВЪСТИ МН ЕГО ВЪЗЛЮБЫ Д(ОУ)ША МОА. ГДЪ ПАСЕШИ ГДЪ ЛЕЖИШИ ВЪ ПОЛЪД(Ь)НЬНІЕ. ДА НЕ КОГДА БОУД[Е]ТЪ ІАКО ПРЪЛАГАХЪ ВЪ СТАДАХЪ ДРОУГЪ ТВОИХЪ (330а).
I, 7 АЩЕ НЕ ПОЗНАЕШИ САМЪ СЕБЕ ДОБРАА ВЪ ЖЕНАХЪ. НЗЫДН ТЫ ВЪ ПЕТАХЪ ПАСТЕВЪ ТВОИХЪ. И ПАСЫ КОЗАЩЕ СВОЕ ПРН ЖНАИЩИХЪ ПАСТЕВЪ ~ (330а)
I, 8 КОИЮ МОЕМЪ ВЪ КОЛЪСНЫЩАХЪ ФАРАОНОВЫХЪ ОУПІАД[О]ВЫХЪ ТЕ БЛЫЖНІАА МОА (330а).
I, 9 ЧТО ВЪКРАСИШ(Е) СЕ АДИТЕ ТВОЕ ІАКО ГРЪЛНИ. ВІА ТВОА ІАКО ОГРЪЛЫ +(330а).
I, 10 ОУПОД[О]БЛЕНІА ЗЛАТЪ СЪТВОРИМ(Ь) ТЫ. СЪ ПЪСТРОТАМЫ СРЪВРА (330а).
I, 11 ДОНДЕ ЖЕ АЩЕ Ц(А)РЬ ВЪЗОВЕТЪ ЕГО ~ (330а).
I, 11 НАР'ДО МОЕ ДАС(ТЬ) ВЪХАНІЕ СВОЕ (330б).
I, 12 СЪОУЗЪ СТАКТЫ СЕСТРИЧНИЦА МОЕГО МНЪ +(330б).
I, 12 ІАКО ПОСРЕДЪ СЪСЦЪ МОИХЪ ВЪДВОРИТ(Ь) СЕ +(330б).
I, 13 ВНИАГА КУПРЬСКА НЕ ТЫ МОИ М(Ь)НЪ. ВЪ ВНОГРАД[Е]ХЪ ВЪ ГАД'РЬ +(330б).
I, 14 СЕ ЕСИ ДОБРАА ИСКРЪНІАА МОА СЕ ЕСИ ДОБРА. ОЧИ ТВОИ ГОЛВЫЦ(Ь) +(330б).
I, 15 СЕ ЕСИ ДОБРЪ СЕСТРИЧНИЦЪ МОИ КРАСНЪ ЖЕ. ОДРЪ НАШ(Ь) СЪСВИНЕНЪ (331а).
I, 16 БРЪВ'НА ХРАМОВЪ НАШИХЪ КРЕДРЫ. ДЪСКОПОКРОВІА НАША КУПАРЬСЫ ~ (331а).
II, 1 АЗЪ ЦВЪТЪ ПОЛ'СКИ И КРИНЬ ВДОЛІА (331а).
II, 2 И ОЦВЪТЪТЪ ІАКО КРИНЬ ПОСРЕДЪ ТРЪНІА +(331а).

- II, 3 ІАКО ІАБААН(Ь) ВЪ ДРЪВЕСЕХЪ ЛВЖ'НЫХЪ. СИЩЕ НЕ ТИИ МОИ ПОСРЪДЪ
 С(Ь)И(О)ВЪ +(331a).
- II, 3 И ПЛОДЪ ЕГО СЛАДЪКЪ (331б).
- II, 4 КЪ АГГ(Е)ЛММЪ ВЪ[Е]ДѢ МѢ ВЪ ДУМЪ. ВСТАВТИ НА МНѢ ЛЮБОВЬ (331б).
- II, 5 ВЕРЪДАНТЕ МѢ ВЪ МУРЕХЪ. ПОСАДАНТЕ МѢ ВЪ ІАБААКАХЪ. ІАКО ПОРАДДЕМА
 ЛЮБОВІЮ ДЗЪ +(331б).
- II, 6 ШОУНИЦА ЕГО ПОДЪ ГЛАВОЮ МОЮ. И ДЕСНИЦА ЕГО ОБЪИМЕТЪ МѢ (331б).